

**TESIS DEFENDIDAS / TESIS DEFENSADES / DEFENDED  
THESIS**

## El problema de la *Recherche de la Vérité* en el marco de la fundamentación metafísica de la verdad en Descartes

### El problema de la *Recherche de la Vérité* en el marc de la fonamentació metafísica de la veritat en Descartes

### The problem of the *Recherche de la Vérité* in the metaphysical framework of the truth in Descartes



**Autor / Autor / Author:** Jaume Llanes Bordes

**Director:** Dr. Joan Albert Vicens Folgueira

**Tribunal:** Dr. Jordi Sales Coderch; Dr. Joan Lluís Llinàs Begon, Dr. Jordi Ramírez Asencio

**Fecha / Data / Date:** 26-04-2017

**Lugar / Lloc / Place:** Facultat de Filosofia-URL

#### Resumen

El objetivo principal de esta tesis es intentar comprender el significado la *Recherche de la Vérité* en el marco teórico de la metafísica cartesiana, es decir, en relación a los escritos de Descartes con los que la obra tiene una evidente afinidad temática: el *Discours de la méthode* IV, las *Meditations de prima philosophia* y los *Principia philosophiae* I. Sin embargo, un obstáculo se interpone en este propósito: no se dispone de ningún dato seguro para situar la *Recherche* en un periodo preciso de una concepción filosófica que, en tanto que es una producción humana, se tiene que leer en clave evolutiva. Así, pues, constituye una exigencia interna de la lectura misma del escrito determinar la fecha de su redacción para situarla en el lugar histórico-teórico que le corresponde en la trayectoria intelectual de su autor. En caso contrario, la *Recherche* tiene escaso valor como recurso hermenéutico de la filosofía cartesiana. Para resolver el doble problema de la datación y del significado filosófico de la obra, en la tesis se adoptan dos perspectivas de estudio: la externa y la interna. La perspectiva externa consta de dos partes. La primera consiste en el análisis de tres textos “retrospectivos” de Descartes (1630, 1637 y 1641) que proporcionan indicios muy valiosos para comprender su evolución filosófica entre 1625 y

1630. Un texto fundamental de 1630 revela un mismo patrón evolutivo (adquisición-límite-instauración) que enlaza dos tratados empezados en París –inacabados– y el proyecto que en ese momento se califica como “definitivo”. Hay también suficientes elementos textuales para identificar los dos tratados de París como las *Regulae ad directionem ingenii* (1625-1627) y la *Recherche de la vérité* (1628). El proyecto definitivo empieza en 1629-1630 y no es otro que el que se despliega en *Le Monde* (1633) y el *Discours de la méthode* y los *Essais* (1637). Además, se precisan las razones del abandono de cada proyecto para emprender el siguiente: 1) la duda general como inicio estricto de la filosofía (el paso de las *Regulae* a la *Recherche*), y 2) Dios establece las leyes de la naturaleza como inmutables (el paso de la *Recherche* al proyecto definitivo de 1629-1637). En la segunda parte del estudio externo se emprende una revisión minuciosa de la documentación disponible sobre la vida de Descartes desde principios de 1628 hasta la primavera de 1629, en especial de las biografías de Descartes de P. Borel y A. Baillet, que se someten a una profunda revisión crítica. Los resultados de la investigación cuestionan la línea interpretativa dominante actualmente entre los estudiosos, derivada del monumental estudio de G. Cohen *Écrivains français en Hollande dans la première moitié du XVIIe siècle* (1921). En concreto, se concluye que el retiro en la Bretaña o en el Poitou de principios de 1628 está motivado por el proyecto de la *Recherche*, y que el misterioso intento de escribir sobre la divinidad en junio del mismo año en un alojamiento escondido de París responde al propósito –frustrado– de continuar la misma obra, precisamente sobre el tema que debería haberse tratado poco después del punto donde fue abandonada: Dios y su creación. Se reinterpreta a fondo el célebre encuentro en casa del nuncio papal en París Guidi di Bagni (así como la posterior reunión con el cardenal Bérulle): no fue una exposición de cariz dialéctico, sino con un contenido filosófico relacionado con el conocimiento causal de la naturaleza a partir de la idea de Dios. Finalmente, se desmienten uno por uno todos los argumentos de Cohen y otros estudiosos sobre la instalación definitiva de Descartes los Países Bajos en octubre de 1628 y, a su vez, se aportan razones para fecharla en la primavera de 1629. En cuanto a la perspectiva interna de estudio, se detectan cuatro núcleos temáticos principales en la *Recherche de la Vérité*: el proyecto filosófico, el punto de partida del itinerario de reflexión, la duda y las primeras verdades. Se analiza cada tema sin proyectar en él las ideas de ninguna otra obra cartesiana, es decir, con el afán radical de leer la *Recherche* de manera autosuficiente, sólo con las claves hermenéuticas que ella misma proporciona. Después de cada análisis específico, se procede a la interpretación rigurosa de todos los textos cartesianos que tratan sobre la misma cuestión, sin olvidar nunca su trasfondo histórico. Finalmente, se procede a la comparación de cada tema de la *Recherche* con los textos paralelos estudiados para destacar sus coincidencias y sus diferencias conceptuales. Los resultados de la perspectiva externa confirman plenamente la datación primeriza de la obra, puesto que la sitúan inequívocamente entre dos extremos histórico-conceptuales: la concepción teórica de las *Regulae* y los contenidos y objetivos del proyecto definitivo desplegado desde 1629 hasta 1637. Como balance final del estudio, se debe destacar la idea de que la *Recherche de la Vérité* no tiene que considerarse en absoluto como un mero complemento secundario de otros textos, sino como una exposición tan valiosa filosóficamente como las más reconocidas de Descartes, puesto que aporta una nueva luz a algunos de los temas más clásicos del gran pensador francés: la finalidad moral de la filosofía, la arquitectura del proyecto filosófico-científico, el problema del método, la exigencia de fundamentación de la verdad, los argumentos y el significado de la duda, el cogito y el problema del primer principio...

**Palabras clave:** Descartes; *Recherche de la Vérité*; Investigación de la Verdad; Descartes 1628; Metafísica cartesiana; Proyecto filosófico cartesiano; Duda; Cogito; Primer principio; Verdad

## Resum

L'objectiu principal d'aquesta tesi és intentar comprendre el significat de la *Recherche de la Vérité* en el marc teòric de la metafísica cartesiana, és a dir, en relació als escrits de Descartes amb què l'obra té una evident afinitat temàtica: el *Discours de la méthode* IV, les *Meditationes de prima philosophia* i els *Principia philosophiae* I. Tanmateix, un obstacle s'entrebanca en aquest propòsit: no es disposa de cap dada segura per situar la *Recherche* en un període precís d'una concepció filosòfica que, com a producció humana que és, s'ha de llegir en clau evolutiva. Així, doncs, constitueix una exigència interna de la mateixa lectura de l'escrit determinar la data de la seva redacció a fi de situar-lo en el lloc històric-teòric que li correspon de la trajectòria intel·lectual

del seu autor. Altrament, la Recherche té un valor escàs com a recurs hermenèutic de la filosofia cartesiana. Per resoldre el doble problema de la datació i el significat filosòfic de l'obra, en la tesi s'adopten dues perspectives d'estudi: l'externa i la interna. La perspectiva externa consta de dues parts. La primera consisteix en l'anàlisi de tres textos "retrospectius" de Descartes (1630, 1637 i 1641) que proporcionen indicis molt valuosos per comprendre la seva evolució filosòfica entre 1625 i 1630. Un text fonamental de 1630 revela un mateix patró evolutiu (guany-límit-instauració) que enllaça dos tractats començats a París –inacabats– amb el projecte que en aquell moment es qualifica com a "definitiu". Hi ha també prou elements textuais per identificar els dos tractats de París com les *Regulae ad directionem ingenii* (1625-1627) i la *Recherche de la Vérité* (1628). El projecte definitiu es comença el 1629-1630 i no és altre que el que es desplega a *Le Monde* (1633) i el *Discours de la méthode* i els *Essais* (1637). A més, es precisen les raons de l'abandonament de cada projecte per tal d'emprendre el següent: 1) el dubte general com començament estricte de la filosofia (el pas de les *Regulae* a la *Recherche*), i 2) Déu estableix les lleis de la natura com a immutables (el pas de la *Recherche* al projecte definitiu de 1629-1637). En la segona part de l'estudi extern s'emprèn una revisió minuciosa de la documentació disponible sobre la vida de Descartes des de principis de 1628 fins a la primavera de 1629, amb una atenció especial a les biografies de Descartes de P. Borel i A. Baillet, que se sotmeten a una profunda anàlisi crítica. Els resultats de la recerca qüestionen la línia interpretativa dominant actualment entre els estudiosos, derivada del monumental estudi de G. Cohen *Écrivains français en Hollande dans la première moitié du XVIIe siècle* (1921). En concret, en la tesi es conclou que el retir a la Bretanya o al Poitou de principis de 1628 és motivat pel projecte de la *Recherche*, i que el misteriós intent d'escriure sobre la divinitat durant del juny del mateix any en un lloc amagat de París respon al propòsit –frustrat– de continuar la mateixa obra, precisament sobre el tema que s'havia de tractar poc després del punt on fou abandonada: Déu i la seva creació. Es reinterpreta a fons el cèlebre encontre a casa del nunci papal a París Guidi di Bagni (així com la posterior reunió amb Bérulle): no va ser una exposició de caire dialèctic, sinó amb un contingut filosòfic relacionat amb el coneixement causal de la natura a partir de la idea de Déu. Finalment, es desmenteixen un per un tots els arguments de Cohen i altres estudiosos sobre la instal·lació definitiva de Descartes als Països Baixos a l'octubre de 1628 i, al seu torn, s'aporten raons per datar-la a la primavera de 1629. Quant a la perspectiva interna d'estudi, es detecten quatre nuclis temàtics principals en la *Recherche de la Vérité*: el projecte filosòfic, el punt de partida de l'itinerari reflexiu, el dubte i les primeres veritats. S'analitza cada tema sense projectar-hi idees de cap altra obra cartesiana, és a dir, amb l'afany radical de llegir la *Recherche* de manera autosuficient, només amb les claus hermenèutiques que ella mateixa proporciona. Després de cada anàlisi específic, es procedeix a la interpretació minuciosa de tots els textos cartesianes que tracten sobre la mateixa qüestió, sense oblidar mai el seu rerefons històric. Finalment, es procedeix a la comparació de cada tema de la *Recherche* amb els textos paral·lels estudiats per destacar-ne les coincidències i les diferències conceptuals. Els resultats de la perspectiva interna d'estudi confirmen plenament la datació primerenca de l'obra, perquè la situen inequívocament entre dos extrems històric-conceptuals: la concepció teòrica de les *Regulae* i els continguts i objectius del projecte definitiu desplegat des de 1629 fins a 1637. Com a conclusió final de l'estudi, s'ha de destacar la idea que la *Recherche de la Vérité* no s'ha de considerar en absolut com un mer complement secundari d'altres textos, sinó com una exposició tan valuosa filosòficament com les més reconegudes de Descartes, atès que aporta una nova llum a alguns dels temes més clàssics del gran pensador francès: la finalitat moral de la filosofia, l'arquitectura del projecte filosòfic-científic, el problema del mètode, l'exigència de fonamentació de la veritat, els arguments i el significat del dubte, el cogito i el problema del primer principi...

**Paraules clau:** Descartes; Recherche de la Vérité; Recerca de la veritat; Descartes 1628; Metafísica cartesiana; Projecte filosòfic cartesià; Dubte; Cogito; Primer principi; Veritat

### Abstract

The main aim of this thesis is to attempt to understand the significance of the *Recherche de la Vérité* in the theoretical framework of Cartesian metaphysics, in other words, its relation to the writings by Descartes with which it has an evident thematic affinity: namely the *Discours de la méthode*, IV, the *Meditationes de prima philosophia* and the *Principia philosophiae*, I. However, there is a hurdle in this regard: there are no sure data that allow the *Recherche* to be placed in a precise period of a philosophical conception that, as human production, has to be read as part of

an evolution. Thus, an internal requirement of the reading of the text is to determine the date of its writing with the aim of situating it in the corresponding historical-theoretical place in its author's intellectual trajectory. Otherwise, the Recherche has little value as a hermeneutic resource for Cartesian philosophy. To resolve the double problem of the dating and philosophical significance of the work, two study perspectives are adopted in the thesis: the external and the internal. The external perspective consists of two parts. The first of these consists of analysing three "retrospective" texts by Descartes (1630, 1637 and 1641) that provide very valuable evidence for understanding his philosophical evolution between 1625 and 1630. A fundamental text from 1630 reveals the same evolutionary pattern (gain-limit-establishment) that links two unfinished treatises begun in Paris with the project that was then qualified as "definitive". There are also enough textual elements to identify the two Paris treatises as the *Regulae ad directionem ingenii* (1625-1627) and the *Recherche de la Vérité* (1628). The definitive project was begun in 1629-1630 and was none other than what is put forth in *Le Monde* (1633) and the *Discours de la méthode* and the *Essais* (1637). Moreover, his reasons for abandoning each project to undertake the following one are detailed: 1) the general doubt as a strict beginning of the philosophy (the step from the *Regulae* to the *Recherche*), and 2) God establishes the laws of nature as immutable (the step from the *Recherche* to the definitive project of 1629-1637). In the second part of the external study, a detailed review is undertaken of the documentation available about the life of Descartes from the start of 1628 until the spring of 1629, with special attention to the biographies by P. Borel and A. Baillet, which are submitted to a deep critical analysis. The results of the research question the current dominant interpretative line among scholars, derived from the monumental study by G. Cohen *Écrivains français en Hollande dans la première moitié du XVIIe siècle* (1921). Specifically, in this thesis it is concluded that the retreat to Brittany or Poitou in early 1628 was motivated by the project of the Recherche, and that the mysterious attempt to write about divinity in June of the same year in a hidden place in Paris responds to the purpose – frustrated – of continuing the same work, precisely when the theme was to be dealt with shortly after from where it had been abandoned: God and his creation. The famous meeting in the house of Guidi di Bagni, the papal nuncio in Paris, (as well as the later meeting with Bérulle) is reinterpreted in depth. It was not a dialectical presentation, but rather its philosophical content was related to the causal knowledge of nature from the idea of God. Finally, all the arguments by Cohen and other scholars about Descartes' definitive move to the Netherlands in October 1628 are discounted one by one, and, in turn, reasons are given for dating this from the spring of 1629. Regarding the perspective of internal study, four principal thematic nuclei are detected in the *Recherche de la Vérité*: the philosophical project, the starting point for the reflexive itinerary, the doubt and the first truths. Each theme is analysed without projecting ideas from any other Cartesian work onto it, in other words, with the radical aim of reading The Search in a self-sufficient way, only with the hermeneutic keys that the work itself provides. After each specific analysis, there is the thorough interpretation of all the Cartesian texts that deal with the same question, without forgetting the historical background. Finally, there is the comparison of each theme from the Recherche with the parallel texts studied to highlight their conceptual coincidences and the differences. The results of the internal study perspective fully confirm the early dating of the work, because they unequivocally place it between two historical-conceptual extremes: the theoretical conception of the *Regulae* and the contents and objectives of the definitive project set out from 1629 to 1637. As a conclusion to the study, it must be highlighted that idea that the *Recherche de la Vérité* should not be considered a mere secondary complement to other texts, but rather as a philosophically display as valuable as Descartes' more recognised ones, given that it shines new light on some of the most classical themes of the great French thinker: the moral finality of philosophy, the architecture of the philosophical-scientific project, the problem of the method, the requirement for the foundation of truth, the arguments and significance of the doubt, the cogito and the problem of the first principle.

**Key Words:** Descartes; Recherche de la Vérité; Research for the truth; Descartes 1628; Cartesian Metaphysics; Cartesian Philosophical Project; Doubt; Cogito; First Principle; Truth

---

**El problema de la sustancia en el *Système Nouveau* de Leibniz**

**El problema de la substància en el *Système Nouveau* de Leibniz**

**The problem of the substance in Leibniz's *Système Nouveau***



**Autora / Autora / Author:** María Montserrat Timoneda Morera

**Director:** Dr. Joan Albert Vicens Folgueira

**Tribunal:** Dr. Ignasi Roviró Alemany, Dr. Josep Olesti Vila; Dr. Marià Ramon Cubells Bartolomè

**Fecha / Data / Date:** 04-05-2017

**Lugar / Lloc / Place:** Facultat de Filosofia-URL

## **Resumen**

El objetivo principal de esta tesis es llenar un vacío existente en el ámbito de la investigación leibniziana en cuanto al estudio del *Système nouveau* y poner de manifiesto la relevancia que tiene este opúsculo de 1695 en el conjunto de la obra filosófica de Leibniz. En concreto, pretende demostrar que el *Système nouveau* constituye una exposición fundamental e indispensable de la teoría leibniziana de la sustancia y, en consecuencia, una pieza clave del sistema filosófico del pensador alemán. A partir de una exhaustiva exégesis del texto, la investigación pone de manifiesto que la obra es el resultado de una cuidadosa estrategia expositiva por parte de Leibniz e intenta esclarecer el laberinto de intenciones y conceptos que contiene. Por este camino, observa que el filósofo, de manera sucinta, pero implacable, teje una teoría de la sustancia con la cual -a través del diálogo más o menos encubierto con filósofos y filosofías- pretende vencer los errores que observa en las metafísicas anteriores. Así, va ordenando tácticamente las nociones bajo la forma de una hipótesis explicativa que concluye finalmente en una demostración y acaba vertebrando los principios de un sistema. Todo ello, con un último objetivo: realizar una presentación sintética, pero máximamente precisa, contrastada y convincente de su concepción de la sustancia ante la intelectualidad francesa de la época. El estudio, mediante una clarificación detallada del complejo entramado conceptual que presenta el *Système nouveau*, pone de relieve y describe las singularidades esenciales de la teoría metafísica que contiene este pequeño

tratado. De este modo, hace patente que Leibniz expone su filosofía de la sustancia como la única solución a las dificultades derivadas del intrincado problema metafísico de la unidad y el ser o laberinto del continuo, y con este fin la desarrolla gradualmente partiendo de una teoría de la sustancia simple, pasando por una concepción de la sustancia compuesta y acabando en la hipótesis de los acuerdos o armonía preestablecida, con la cual vincula todos los principios anteriores en la unidad de un sistema. La investigación también desvela una importante evolución entre la filosofía de la sustancia expuesta en el *Discours de Métaphysique* y la que describe en este opúsculo de 1695, que está condicionada por el intercambio epistolar con Antoine Arnauld y los adelantos que había hecho el filósofo en el campo de la dinámica; además, destaca la precisión conceptual que logra la teoría gracias al carácter dialéctico de la obra, que somete el pensamiento leibniziano a un debate continuo con la filosofía escolástica, el mecanicismo moderno y el ocasionalismo. En último término, la tesis pone de manifiesto que el *Système nouveau* despliega una versión demostrativa de la teoría de la sustancia y de la armonía preestablecida, siguiendo los parámetros lógicos del propio filósofo, y señala que la hipótesis de los acuerdos, en esta obra, sufre una modificación epistemológica relevante: pasa de ser presentada como una hipótesis a serlo como un sistema metafísico, que a su vez fundamenta un sistema físico. Toda esta tarea de interpretación y elucidación comporta unos complejos análisis que, a menudo, se escapan de los límites del *Système nouveau* y buscan sentido en otros escritos del autor, sobre todo en el *Discours de Métaphysique*, la correspondencia con Arnauld y los textos de dinámica. El resultado de este proceso supone el establecimiento de un amplio tejido de relaciones conceptuales entre el opúsculo de 1695 y un extenso conjunto de obras leibnizianas, así como un esfuerzo de precisar y arriesgar interpretaciones sobre determinados aspectos esenciales de la filosofía del pensador alemán. Finalmente, el estudio concluye que el *Système nouveau* es la primera síntesis del sistema filosófico leibniziano en su versión más madura y, como consecuencia, constituye la obra esencial para poderlo analizar genéticamente y en términos de evolución.

**Palabras clave:** Leibniz; *Système nouveau*; Sustancia; Armonía preestablecida; Laberinto del continuo; Alma-Cuerpo; Metafísica leibniziana

## Resum

L'objectiu principal d'aquesta tesi és omplir un buit existent en l'àmbit de la investigació leibniziana pel que fa a l'estudi del *Système nouveau* i posar de manifest la rellevància que té aquest opuscle de 1695 en el conjunt de l'obra de Leibniz. En concret, pretén demostrar que el *Système nouveau* constitueix una exposició fonamental i indispensable de la teoria leibniziana de la substància i, en conseqüència, una peça clau del sistema filosòfic del pensador alemany. A partir d'una exhaustiva exegesi del text, la investigació posa de manifest que l'obra és el resultat d'una curiosa estratègia expositiva per part de Leibniz i n'intenta aclarir el laberint d'intencions i conceptes. Per aquest camí, observa que el filòsof, de manera succinta, però implacable, teixeix una teoria de la substància amb la qual -a través del diàleg més o menys encobert amb filòsofs i filosofies- pretén vèncer els errors que observa en les metafísiques anteriors. Així, va ordenant les nocions tàcticament sota la forma d'una hipòtesi explicativa que finalment esdevé una demostració i acaba vertebrant els principis d'un sistema. Tot plegat, amb un objectiu darrer: fer una presentació sintètica, però màximament precisa, contrastada i convincent de la seva concepció de la substància davant la intel·lectualitat francesa de l'època. L'estudi, per mitjà d'una dilucidació detallada del complex entramat conceptual que presenta el *Système nouveau*, palesa i descriu les singularitats essencials de la teoria de la substància que conté aquest breu tractat. D'aquesta manera, evidencia que Leibniz, hi presenta la filosofia de la substància com l'única solució a les dificultats derivades de l'intricat problema metafísic de la unitat i el ser o laberint del continu, i que, amb aquest fi, la desenvolupa esglaonadament partint d'una teoria de la substància simple, passant per una concepció de la substància composta i acabant en la hipòtesi dels acords o harmonia preestablerta, amb la qual lliga tots els principis anteriors en la unitat d'un sistema. La investigació també desvela una evolució important entre la filosofia de la substància exposada en el *Discours de Métaphysique* i la que descriu en aquest opuscle de 1695, que està condicionada per l'intercanvi epistolar del filòsof amb Antoine Arnauld i els avenços que havia fet en el terreny de la dinàmica; a més, destaca la precisió conceptual que assoleix la teoria gràcies al marcat caràcter dialèctic de l'obra, el qual sotmet el pensament leibnizià a un debat continu amb la filosofia escolàstica, el mecanisme modern i l'ocasionalisme. En darrer terme, la tesi

posa de manifest que el *Système nouveau* desplega una versió demostrativa de la teoria de la substància i dels acords, seguint els paràmetres lògics del propi filòsof, i assenyala que, en aquesta obra, la hipòtesi de l'harmonia preestablerta sofreix una modificació epistemològica rellevant: passa de ser presentada com "una hipòtesi" a ser-ho com "un sistema metafísic", que alhora en fonamenta un de físic. Tota aquesta tasca d'interpretació i aclariment comporta unes complexes anàlisis que, sovint, s'escapen del text del *Système nouveau* i cerquen sentit en altres escrits de l'autor, sobretot en el *Discours de Métaphysique*, la correspondència amb Arnauld i els textos de dinàmica. El resultat d'aquest procés suposa l'establiment d'un ample teixit de relacions conceptuals entre l'opuscle de 1695 i un extens conjunt d'obres leibnizianes, així com un esforç de precisar i arriscar interpretacions sobre determinats aspectes essencials de la filosofia del pensador. Finalment, l'estudi porta a concloure que el *Système nouveau* és la primera síntesi del sistema filosòfic leibnizià en la seva versió més madura i, com a conseqüència, constitueix l'obra essencial per poder-lo analitzar genèticament i en termes d'evolució.

**Paraules clau:** Leibniz; *Système nouveau*; Substància; Harmonia preestablerta; Armonia preestablecida; Laberint del continu; Ànima-cos; Metafísica leibniziana

## Abstract

The main aim of this thesis is to fill a gap in the field of Leibnizian research regarding the study of the *Système nouveau* and to show the relevance of this booklet dated from 1695 to the rest of Leibniz's work. The specific target is to demonstrate that the *Système nouveau* constitutes a fundamental and indispensable display of the Leibnizian theory of substances and is consequently a key piece of the German thinker's philosophical work. Through an exhaustive exegesis of the text, the research shows that the work is the result of a careful strategy of presentation by Leibniz and attempts to clarify the labyrinth of intentions and concepts. That way, it shows that the philosopher, succinctly but implacably, weaves a theory of substances with which –through more or less covert dialogue with philosophers and philosophies- he aims to overcome the errors he observes in earlier metaphysics. Thus, he organises the notions tactically under the form of an explanatory hypothesis that finally becomes a display and ends up structuring the principles of a system. All together, this has a final objective: to make a synthetic presentation, but one that is as accurate, proven and compelling as possible, of his conception of substance to the French intelligentsia of the time. Through a detailed elucidation of the complex conceptual framework that the *Système nouveau* presents, the study reveals and describes the essential singularities of the theory of substances that this brief treatise contains. This way, it shows that Leibniz presents the philosophy of substances as the only solution to the difficulties derived from the intricate metaphysical problem of the unit and the being or labyrinth of the continuous, and, to this end, he develops it in stages, starting with a simple theory of substances, passing through a conception of the compound substance and ending in the hypothesis of the agreements or pre-established harmony, with which he links it all to the anterior principles of the unity of a system. The research also reveals an important evolution between the philosophy of substances presented in the *Discours de Métaphysique* and the one he describes in this 1695 booklet, which is conditioned by the epistolary exchange of the philosopher with Antoine Arnauld and the advances he had made in the field of dynamics. Moreover, what stands out is the conceptual precision that the theory reaches thanks to the marked dialectic character of the work, which submits Leibnizian thought to an ongoing debate with scholastic philosophy, modern mechanicism and occasionalism. Lastly, the thesis shows that the *Système nouveau* deploys a demonstrative version of the theory of substances and the agreements, following the philosopher's own logical parameters, and indicates that, in this work, the hypothesis of pre-established harmony undergoes a relevant epistemological modification: it goes from being presented as "a hypothesis" to become "a metaphysical system", which in turn is based on a physical one. All this work of interpretation and clarification leads to a complex analysis that often goes beyond the text of the *Système nouveau* and seeks sense in other writings by the author, especially the *Discours de Métaphysique*, the correspondence with Arnauld and the texts on dynamics. The result of this process supposes the establishment of a wide network of conceptual relations between the booklet of 1695 and an extensive set of Leibnizian works, as well as an effort to define and risk interpretations about certain essential aspects of his philosophy. Finally, the study leads to the conclusion that the *Système nouveau* is the first synthesis of the



Leibnizian philosophical system in its more mature version and, as a consequence, constitutes the essential work to enable it to be analysed genetically and in terms of evolution.

**Key Words:** Leibniz; Système nouveau, Substance; Preestablished Harmony; Labyrinth of Continuous; Soul-Body; Leibnitz Metaphysics

---

**La escritura y el afuera. Experiencia y testimonio de lo imposible en la obra de Maurice Blanchot**

**L'escriptura i el defora. Experiència i testimoni de l'impossible en l'obra de Maurice Blanchot**

**The Writing and the Outside. Experience and Witness of the impossible in the work of Maurice Blanchot.**



**Autor / Autor / Author:** Juan Cabó Rodríguez

**Director:** Dr. Armando Pego Puigbó

**Tribunal:** Dr. Jérôme de Gramont; Dr. Miguel García-Baró López; Dr. Conrad Vilanu Torrano

**Fecha / Data / Date:** 18-06-2018

**Mención / Menció / Mention:** Doctorado Internacional; Doctorat Internacional; International PhD

**Lugar / Lloc / Place:** Facultat de Filosofia-URL

**Resumen:**

La finalidad última de nuestra investigación ha sido profundizar la comprensión de las nociones de «escritura» y «afuera», y reflexionar sobre los lazos que se establecen entre ellas a partir de Maurice Blanchot, intentando comprender la relevancia filosófica de su obra. Una lectura fenomenológica de su obra – ya propuesta con anterioridad por algunos estudios sobre el escritor francés, y especialmente por los de Zarader y De Gramont-, unida a una profundización de la cuestión de la experiencia, del testimonio y del judaísmo como imagen del «afuera» y como radicalización ética de la «diferencia», nos han permitido enunciar la hipótesis que orientaría nuestro estudio: la obra de Maurice Blanchot indicaría que la escritura, tal como se muestra en la experiencia originaria del espacio literario, suspende los límites de la experiencia posible y da

testimonio de una diferencia que convoca un afuera inscrito en la escritura misma, y en particular en la escritura en tanto que elemento esencial de la tradición judía. Hemos tomado en consideración las aportaciones de tal perspectiva fenomenológica intentando comprender la obra de Blanchot –sobre todo la obra crítica, pero también la obra de carácter propiamente literario, a causa de la búsqueda implícita que ésta contiene- como un acceso a las cosas literarias mismas. Este acceso deviene, no obstante, excéntricamente fenomenológico, porque sobrepasa cualquier fenomenología posible, ya que el espacio literario se muestra justamente como una puesta en cuestión de la noción misma de experiencia y como una apertura de ésta hacia lo «imposible». Hemos reconocido finalmente este imposible en la formulación blanchotiana del «afuera», y el afuera mismo como una profundización de la cuestión epocal de la «diferencia», tal como ésta es planteada con fuerza en la obra de Blanchot en virtud de una relectura muy particular de la tradición judía. Éste es el plan de trabajo que nos ha permitido articular filosóficamente el pensamiento de Blanchot y que ha dado forma a este estudio. Después de unas consideraciones metodológicas, un estudio biobibliográfico y un estado de la recepción de la obra de Blanchot, hemos estructurado el trabajo en tres grandes partes, que abordan respectivamente la experiencia de la escritura en el espacio literario, la superación de las condiciones de toda experiencia posible en esta experiencia «(de lo) imposible» y el testimonio del «afuera» como radicalización de la cuestión epocal de la diferencia, en estrecha relación con la lectura blanchotiana de la tradición judía.

**Palabras clave:** Maurice Blanchot; Fenomenología; Escritura; Afuera; Experiencia; Testimonio; Imposible

#### **Resum:**

La finalitat darrera de la nostra recerca ha estat aprofundir la comprensió de les nocions d'«escriptura» i de «defora», i reflexionar sobre els lligams que s'estableixen entre elles a partir de Maurice Blanchot, tot intentant comprendre el relleu filosòfic de la seva obra. Una lectura fenomenològica de la seva obra –ja proposada amb anterioritat per alguns estudis sobre l'escriptor francès, i especialment pels de Zarader i De Gramont-, unida a un aprofundiment de la qüestió de l'experiència, del testimoniatge i del judaisme com a imatge del «defora» i com a radicalització ètica de la «diferència», ens han permès enunciar la hipòtesi que orientaria el nostre estudi: l'obra de Maurice Blanchot indicaria que l'escriptura, tal com es mostra en l'experiència originària de l'espai literari, suspèn els límits de l'experiència possible i testimonia una diferència que convoca un defora inscrit en l'escriptura mateixa, i en particular en l'escriptura en tant que element essencial de la tradició jueva. Hem pres en consideració les aportacions d'una altra perspectiva fenomenològica intentant comprendre l'obra de Blanchot –sobretot l'obra crítica, però també l'obra de caràcter pròpiament literari, a causa de la recerca que aquesta conté implícitament- com un accés a les coses literàries mateixes. Aquest accés esdevé, no obstant això, excèntricament fenomenològic, perquè depassa tota fenomenologia possible, ja que l'espai literari es mostra justament com una posada en qüestió de la noció mateixa d'experiència i com una obertura d'aquesta vers l'«impossible». Hem reconegut finalment aquest impossible en la formulació blanchotiana del «defora», i el defora mateix com un aprofundiment de la qüestió epocal de la «diferència», tal com aquesta és proposada amb força en l'obra de Blanchot d'acord amb una relectura ben particular de la tradició jueva. Aquest és el pla de treball que ens ha permès articular filosòficament el pensament de Blanchot i que ha donat forma a aquest estudi. Després d'unes consideracions metodològiques, un estudi biobibliogràfic i un estat de la recepció de l'obra de Blanchot, hem estructurat el treball en tres grans parts, que aborden respectivament l'experiència de l'escriptura en l'espai literari, el depassament de les condicions de tota experiència possible en aquesta experiència «(de l') impossible» i el testimoniatge del «defora» com a radicalització de la qüestió epocal de la diferència, en estreta relació amb la lectura blanchotiana de la tradició jueva.

**Paraules clau:** Maurice Blanchot, Fenomenologia; Escriitura; Defora; Experiència; Testimoniatge; Impossible;

**Abstract:**

The ultimate goal of our research has been to deepen the understanding of the notions of «writing» and «outside», and to reflect on the links that are established between them from Maurice Blanchot, trying to understand the philosophical relevance of his work. A phenomenological reading of his work -already proposed by some studies on the French writer, and especially by those of Zarader and De Gramont-, together with a deepening of the question of experience, of testimony, and of Judaism as an image of the «outside» and as an ethical radicalization of the «difference», they allowed us to enunciate the hypothesis that would guide our study: the work of Maurice Blanchot would indicate that writing, as shown in the original experience of the space of literature, suspends the limits of the possible experience and gives testimony of a difference that summons an outside inscribed in the writing itself, and in particular in the writing as an essential element of the Jewish tradition. We have taken into consideration the contributions of such a phenomenological perspective trying to understand Blanchot's work - especially the critical work, but also the work of a properly literary nature, because of the implicit search it contains- as an access to the literary things themselves. This access, however, becomes eccentrically phenomenological, because it surpasses any possible phenomenology, since the literary space is shown just as a questioning of the very notion of experience and as an opening of it to the «impossible». We have finally recognized this impossible in the Blanchotian formulation of the «outside», and the outside itself as a deepening of the epochal question of the «difference», as it is strongly posed in the work of Blanchot by virtue of a very particular rereading of the Jewish tradition. This is the work plan that has allowed us to articulate philosophically Blanchot's thought and that has shaped this study. After some methodological considerations, a biobibliographic study and a state of the reception of Blanchot's work, we have structured this essay into three major parts, which address respectively the experience of writing in the space of literature, the overcoming of the conditions of all possible experience in this «impossible('s)» experience and the testimony of the «outside» as a radicalization of the epochal question of the difference, in close relation with the Blanchotian reading of the Jewish tradition.

**Key Words:** Maurice Blanchot, Phenomenology; Writing; Outside; Experience; Witness; Impossible

---

**Giacomo Leopardi, poeta-filósofo. Modernidad y hermenéutica hacia un ultrahumanismo**

**Giacomo Leopardi, poeta-filòsof. Modernitat i hermenèutica cap a un ultrahumanisme**

**Giacomo Leopardi, poet-philosopher. Modernity and Hermeneutics towards an ultrahumanism**



**Autor / Autor / Author:** Oriol Fernández García.

**Director:** Dr. Armando Pego Puigbó

**Tribunal:** Dr. Carles Llinàs Puente; Dra. Begoña Roman Maestre; Dr. Ángel L. Luján Atienza.

**Fecha / Data / Date:** 18-06-2019

**Lugar / Lloc / Place:** Facultat de Filosofia-URL

**Resumen:**

A partir de una visión crítica enmarcada dentro de la hermenéutica de raíz pareysoniana, se aplican las consideraciones heideggerianas alrededor de Hölderlin a la figura de Leopardi y se plantea, como hipótesis inicial, que este autor también forma parte de los llamados poetas-filósofos: Giacomo Leopardi medita mientras canta. No se trata, pues, de una investigación histórico-filosófica o histórico-filológica, sino de una tesis de tipo documental con una finalidad manifiestamente exploratoria en la que se subraya la importancia de la actividad interpretativa a la hora de constituir y transformar el ser. El principal objetivo de este estudio consiste en distinguir el nulla posibilitador del niente agotador y equiparar, pues, el nulla leopardiano con el ser. El nulla se convierte en el verdadero fundamento sin fundamento con el que se caracteriza su pensar poético-filosófico, así como el elemento que origina la indisolubilidad entre las reflexiones estéticas y ontológicas que saturan la totalidad de la obra y el pensamiento leopardiano. La principal aportación teórica de este estudio, el neologismo imitación-interpretante, y con el cual se sitúa la meditación del italiano bajo la estela de la mimesis aristotélica, subraya, de hecho, la originaria e indisoluble duplicidad de todo acto imitativo: toda imitación en imitar, interpreta y constituye el ser. De este nuevo término resulta, por tanto, el segundo gran objetivo de la tesis, es decir, la distinción entre copia e imitación, la cual permite concluir que el suyo es un pensar ultrametafísico. Y es que mientras que la copia clasicista hace referencia a un ser-como-objeto

y, por consiguiente, a la mera copia de un contenido óntico —un modelo establecido a priori—, la imitación-interpretante, en cambio, remite a un pensar ontológico según el cual el ser se da en el mismo momento en que uno se relaciona con él, es decir, en cuanto es imitado y, consiguientemente, redescrito. Por último, tanto el nulla como la imitación-interpretante permiten que la tesis, en calidad de elementos vertebradores del proyecto ultrametafísico de Leopardi, reinterprete tres de los conceptos poético-filosóficos más importantes del presente autor: ultrafilosofía, mezza filosofía y poesía mista. Y es que los tres manifiestan la ultrametafisicidad de su pensar poético, en el sentido de que se trata de una filosofía y de una poesía que no busca la transparente inmediatez, ya que esto implicaría el encogimiento del ser, sino el nulla o el vacío de sentido de la interposición interpretativa. La imitación, la traducción y la poesía se convierten, pues, en los ejemplos con los que se ilustra la interposición como obstáculo ontológico, es decir, como los elementos que permiten constituir la realidad.

**Palabras clave:** Giacomo Leopardi; Imaginación; Imitación-Interpretante, Intermediación, Estética-ontológica; Ultrafilosofía

## Resum

A partir d'una visió crítica emmarcada dins de l'hermenèutica d'arrel pareysoniana, hom aplica les consideracions heideggerianes al voltant de Hölderlin a la figura de Leopardi i es planteja, com a pressupòsit inicial, que aquest autor també forma part dels anomenats poetes-filòsofs: Giacomo Leopardi medita mentre canta. No es tracta, doncs, d'una investigació històrico-filosòfica o històrico-filològica, sinó d'una tesi de tipus documental amb una finalitat palesament exploratòria en què se subratlla la importància de l'activitat interpretativa a l'hora de constituir i transformar l'ésser. El principal objectiu d'aquest estudi consisteix a distingir el nulla possibilitador del niente anorreador i a equiparar, doncs, el nulla leopardià amb l'ésser. El nulla esdevé el veritable fonament sense fonament amb què es caracteritza el seu pensar poètico-filosòfic, així com l'element que origina la indissolubilitat entre les reflexions estètiques i ontològiques que saturen la totalitat de l'obra i el pensament leopardians. La principal aportació teòrica d'aquest estudi, el neologisme imitació-interpretant, i amb el qual hom situa la meditació de l'italià dins el solc de la mímesi aristotèlica, subratlla, de fet, l'originària i indissoluble duplicitat de tot acte imitatiu: tota imitació en imitar, interpreta i constitueix l'ésser. D'aquest nou terme en resulta, per tant, el segon gran objectiu de la tesi, és a dir, la distinció entre còpia i imitació, la qual permet de concloure que el seu és un pensar ultrametafísic. I és que mentre que la còpia classicista fa referència a un ésser-com-a-objecte i, per consegüent, a la mera còpia d'un contingut óntic —un model establert a priori—, la imitació-interpretant, en canvi, remet a un pensar ontològic segons el qual l'ésser es dona en el mateix moment en què hom s'hi relaciona, és a dir, tan bon punt és imitat i, consegüentment, redescrit. A l'últim, tant el nulla com la imitació-interpretant permeten que la tesi, en tant que elements vertebradors del projecte ultrametafísic de Leopardi, reinterpreti tres dels conceptes poètico-filosòfics més importants del present autor: ultrafilosofia, mezza filosofia i poesia mista. I és que tots tres palesen la ultrametafisicitat del seu pensar poètic, en el sentit que es tracta d'una filosofia i d'una poesia que no cerca pas la transparent immediatesa, ja que això n'implicaria l'encogiment de l'ésser, sinó el nulla o el buit de sentit de la interposició interpretativa. La imitació, la traducció i la poesia esdevenen, doncs, els exemples amb els quals s'il·lustra la interposició com a obstacle ontològic, és a dir, com els elements que permeten de constituir la realitat.

**Paraules clau:** Giacomo Leopardi; Imaginació; Imitació-interpretant; Intermediació; Estètica-ontològica; Utofilosofia

## Abstract

Based on a critical vision framed within the hermeneutics of the Pareysonian root, Heideggerian considerations around Hölderlin are applied to the figure of Leopardi and it is considered, as an initial assumption, that this author also forms part of the so-called poets-philosophers: Giacomo Leopardi meditates while singing. Therefore, it is not a historical-philosophical or historical-

philological investigation, but a thesis of a documentary type with a purpose that is fundamentally exploratory, underlining the importance of interpretative activity when it comes to constituting and transforming the Being. The main objective of this study is to distinguish the possibilitator nulla from the exhausting niente and to equate, thence, the leopardian nulla with the Being. The nulla becomes the true unfounded foundation with which its poetic-philosophical thinking is characterized, as well as the element that causes the inseparability between the aesthetic and ontological reflections, that saturate the totality of the work and the leopardian thought. The main theoretical contribution of this study, the neologism imitation-interpreting with which the Italian's meditation is aligned with the Aristotelian Mimesis, underlines, in fact, the original and indissoluble duplicity of any imitative act: any imitation in imitating, interprets and constitutes the Being. This new term results, thus, as the second great objective of the thesis, that is, the distinction between copy and imitation, which allows us to conclude that his thinking is an ultrametaphysical one. And while the classicist refers to a Being-as-a-object and, as a result, to the mere copy of an ontic content—a model established a priori—, imitation-interpreting, on the other hand, refers to an ontological thinking according to which the Being occurs at the same moment in which one is related to it, that is to say, as soon as it is imitated and, consequently, redescribed. Ultimately, both the nulla and the imitation-interpreting allow the thesis, as the backbone of Leopardi's ultrametaphysical project, to reinterpret three of the most important poetic-philosophical concepts of the present author: ultrafilosofia, mezza filosofia and poesia mista. So, all three concepts point to the ultrametaphysicity of their poetical thinking, in the sense that it is a philosophy and a poetry that does not seek the transparent immediacy, which would imply the shrinkage of Being, but the nulla or the void of meaning of the interpretative interposition. Imitation, translation and poetry become, then, the examples with which interposition is illustrated as an ontological obstacle, that is, as the element that allow to create reality.

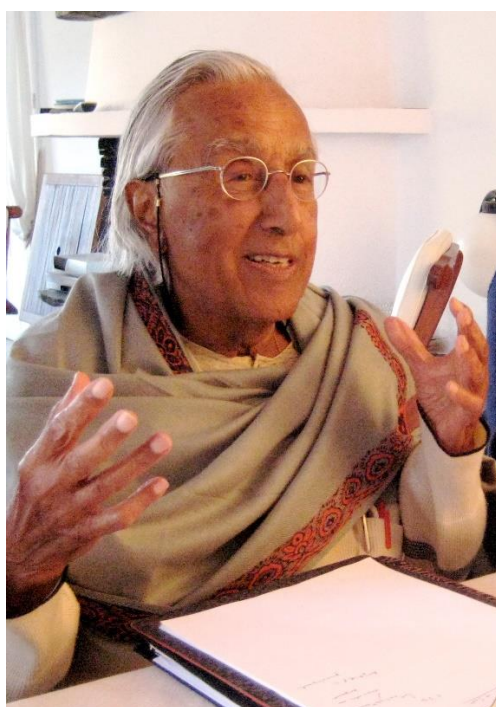
**Key Words:** Giacomo Leopardi; Imagination; Imitation-Interpretant; Intermediation; Aesthetics-Ontology, Ultraphilosophy.

---

**Acercarse a través de las llamas. Una indagación en la asistencia espiritual sanitaria a partir de la adualitat (advaita) en *El ritmo del Ser* de Raimon Panikkar**

**Atansar-se a través de les flames. Una indagació en l'assistència espiritual sanitària a partir de l'adualitat (advaita) a *El ritme de l'Ésser* de Raimon Panikkar**

**Getting close through the flames. An enquire into the spiritual health care attendance from the aduality (advaita) in Raimon Panikkar's *The Rhythm of Being***



**Autor:** Aleix Bonfill García

**Director:** Dr. Francesc Torralba Roselló

**Codirector:** Dr. Ignasi Boada Sanmartín

**Tribunal:** Dr. Ignasi Moreta Tusquets; Dr. Esther Busquets Alibés; Dra. Montserrat Esquerda Aresté

**Fecha / Data / Date:** 25-02-2020

**Lugar / Lloc / Place:** Facultat de Filosofia-URL

## **Resumen**

En *El ritmo del ser*, Panikkar sintetiza el esfuerzo de toda su trayectoria para significar la experiencia humana, especialmente desde la vertiente espiritual, en el estado de la cultura de su tiempo. Uno de los temas recurrentes de la obra es advaita, palabra adoptada del sánscrito que el autor traduce de forma original por “adualidad”. Del estudio de esta noción en la obra se desprende que Panikkar la incorpora a su propuesta relacionándola con otras constates de su pensamiento (hermenéutica diatópica, pisteuma, teología cristiana) y plantea un uso polisémico



de la misma. La intuición de fondo de la adualidad consiste en constatar que uno participa plenamente de la realidad cuando no la reduce completamente al pensamiento, es decir, a cualquier extremo teórico ni a su opuesto. En la segunda parte, se exploran las posibilidades que ofrece esta noción para contribuir a fundamentar la asistencia espiritual en entornos sanitarios: el “momento advaita” del que habla el autor encuentra un claro reflejo en algunos de los retos planteados desde la práctica asistencial, como mínimo en el marco hispánico. En diálogo con la literatura sobre este tema, el vocabulario panikkariano se muestra fecundo a la hora de apalabrar la experiencia espiritual. La intuición de la adualidad, por otra parte, ha permitido trazar puntos de referencia, cuando menos provisionales, hacia los cuales orientar la relación de acompañamiento. Como una de las principales aportaciones en este campo, en el trabajo se concreta un modelo de comprensión de la dimensión espiritual a partir de doce elementos antropológicos, los cuales pueden ser tratados desde una visión carencial de la persona (necesidades espirituales) como también empoderadora (capacidades espirituales). Este modelo, que tiene en cuenta el factor tiempo, el papel del observador, el contexto de la persona atendida y el equipo interdisciplinar, se hace eco también de otros aspectos apuntados por la adualidad panikkariana.

**Palabras clave:** Panikkar; No-dualidad; El ritmo del Ser; Salud Integral; Espiritualidad;

## Resum

A *El ritmo de l'Ésser*, Panikkar sintetitza l'esforç de tota la seva trajectòria per significar l'experiència humana, especialment des de la vessant espiritual, en l'estat de la cultura del seu temps. Un dels temes recurrents de l'obra és l'advaita, mot manllevat del sànscrit que l'autor tradueix de manera original per "adualitat". De l'estudi d'aquesta noció en l'obra se'n desprèn que Panikkar la incorpora al seu plantejament tot relacionant-la amb altres constants del seu pensament (hermenèutica diatòpica, pisteuma, teologia cristiana) i en proposa un ús polisèmic. La intuïció de fons de l'adualitat consisteix a constatar que hom participa plenament de la realitat quan no la redueix completament al pensament, és a dir, a qualsevol extrem teòric ni al seu oposat. A la segona part, s'exploren les possibilitats que ofereix aquesta noció per contribuir a fonamentar l'assistència espiritual en entorns sanitaris: el "moment advaita" de què parla l'autor troba un clar reflex en alguns dels reptes plantejats des de la pràctica assistencial, com a mínim en el marc hispànic. En diàleg amb la literatura sobre aquest tema, el vocabulari panikkarià es mostra fecund a l'hora d'emparaular l'experiència espiritual. La intuïció de l'adualitat, d'altra banda, ha permès traçar punts de referència, si més no provisionals, vers els quals orientar la relació de l'acompanyament. Com una de les principals aportacions en aquest camp, en el treball es concreta un model de comprensió de la dimensió espiritual a partir de dotze elements antropològics, els quals poden ser tractats tant des de d'una visió carencial de la persona (necessitats espirituals) com apoderadora (capacitats espirituals). Aquest model, que té en compte el factor temps, el paper de l'observador, el context de la persona atesa i l'equip interdisciplinar, es fa ressò també d'altres aspectes apuntats per l'adualitat panikkariana.

**Paraules clau:** Panikkar; Adualitat; El ritme de l'Ésser; Salut integral; Espiritualitat

## Abstract

In *The Rhythm of Being*, Panikkar synthesizes the effort of his entire career to signify the human experience, especially from a spiritual standpoint, in the state of the culture of his time. One of the recurring topics of this work is advaita, a word borrowed from Sanskrit that the author originally translates into "aduality". From the study of this concept in his work it is noticeable that Panikkar incorporates it into his proposal by relating it with other constants of his thought (diatopical hermeneutics, pisteuma, Christian theology), and he aims for its polysemous use. The main intuition of aduality is to recognize that one fully participates in reality when one does not reduce it completely to thought, that is, to any theoretical end or to its opposite. In the

second part, the potential that this concept offers to help ground spiritual care in healthcare settings has been explored: the "advaita moment", which the author often refers to, clearly reflects some of the challenges posed by healthcare practice, at least in the Spanish context. In dialogue with the literature on this subject, Panikkarian vocabulary has been fruitful when it comes to speaking of spiritual experience. The intuition of aduality, on the other hand, has allowed us to draw reference points, at least temporarily, to guide the spiritual counselling relationship. As one of the main contributions in this field, I have concretized a guide for the understanding of the spiritual dimension in twelve anthropological items, which can be treated from a lacking perspective of the person (spiritual needs) and also as an empowerment perspective (spiritual resources). This model, which also takes into account time, the role of the observer, the context of the person receiving the spiritual care and the interdisciplinary team, echoes other aspects pointed out by Panikkarian aduality.

**Key Words:** Panikkar; Advaita; The Rhythm of Being; Plein Health; Spirituality

---

## **La réflexion seconde a la luz de la teoría de la *duplex cognitio*: La presencia de Tomás de Aquino en la gnoseología de Gabriel Marcel**

**La réflexion seconde a la llum de la teoria de la *duplex cognitio*: La presència de Tomàs d'Aquino en la gnoseologia de Gabriel Marcel**

**La réflexion seconde in light of theory of the *duplex cognitio*: The presence of Thomas Aquinas in the gnoseology of Gabriel Marcel**



**Autor:** Óscar Arce Ruiz.

**Director:** Dr. Juan Bautista Martínez Porcell

**Codirector:** Dr. Juan Garcia del Muro Solans

**Tribunal:** Dr. Conrad Vilanou Torrano; Dr. Armando J. Pego Puigbó; Dr. Enrique Martínez García.

**Fecha / Data / Date:** 17-11-2020

**Lugar / Lloc / Place:** Facultat de Filosofia-URL

### **Resumen**

La producción filosófica de Gabriel Marcel está marcada por la distinción de dos modos de darse el Ser: como problema y como misterio. El asombro ante la vertiente misteriosa del Ser a través de su indagación filosófica sobre el cuerpo supone un hito decisivo dentro del pensamiento de Marcel. Lo misterioso se revelará, desde entonces, como el verdadero objeto de la metafísica. En este sentido, lo misterioso será considerado como parte de la concepción misma de la existencia, de lo irrepetible de cada ente concreto y, por lo tanto, como requisito ineludible de una comprensión completa del ente. La distinción entre el problema y el misterio, ciertamente fecunda en su obra, enlaza con la complementariedad de los dos modos de acceso al Ser por medio de la reflexión. Las reflexiones primera y segunda, que se centran en lo problemático y lo metaproblemático respectivamente, marcan dos caminos intelectuales distintos pero interconectados. Esos dos modos de acceso al ser guardan similitudes con la teoría tomista de la *duplex cognitio* de anima, que examinaremos a partir de la descripción que ofrece Jaume Bofill i Bofill en su *Metafísica del sentimiento*. Pero para dar un sentido profundo a la comparación, se analizan antes la ordenación que lleva a cabo el cardenal Cayetano con respecto a tres elementos clave del pensamiento de Tomás de Aquino: el uso de la analogía, la concepción del ente como nombre y como participio y los dos modos de abstracción. Así encontramos una coincidencia terminológica que denota una coincidencia de base conceptual entre los dos modelos de pensamiento. El objetivo de esta tesis es mostrar la modulación de las categorías compartidas y la influencia decisiva de las posiciones de Tomás de Aquino en los fundamentos de las exploraciones metafísicas de Gabriel Marcel.

**Palabras clave:** Gabriel Marcel; Tomás de Aquino; Misterio; Tomismo; Reflexión

**Resum:**

La producció filosòfica de Gabriel Marcel està marcada per la distinció de dos modes de donar-se l'Ésser: com a problema i com a misteri. La descoberta del vessant misteriós de l'Ésser a través de la seva indagació filosòfica sobre el cos suposa una fita decisiva en el pensament de Marcel. Allò misteriós es revelarà, des d'aquest moment, com el veritable objecte de la metafísica. En aquet sentit, allò misteriós serà considerat com a part de la concepció mateixa de l'existència, d'allò irrepetible de cada ens concret y, per tant, com a requisit ineludible d'una comprensió completa de l'ens. La distinció entre el problema i el misteri, certament fecunda en la seva obra, enllaça amb la complementarietat dels dos modes d'accés a l'Ésser per mitjà de la reflexió. Les reflexions primera i segona, que se centren respectivament en allò problemàtic i en allò metaproblemàtic, marquen dos camins intel·lectuals distints però interconnectats. Aquests dos modes d'accés a l'Ésser guarden similituds amb la teoria tomista de la duplex cognitio de anima, que examinarem a partir de la descripció que ofereix Jaume Bofill i Bofill a la seva *Metafísica del sentiment*. Però per tal de donar un sentit profund a la comparació, s'analitzen abans l'ordenació que du a terme el cardenal Gaietà amb respecte a tres elements clau del pensament de Tomàs d'Aquino: l'ús de l'analogia, la concepció de l'ens com a nom i com a participi i els dos modes d'abstracció. Així, trobem una coincidència terminològica que denota una coincidència de base conceptual entre els dos models de pensament. L'objectiu d'aquesta tesi és mostrar la modulació de les categories compartides i la influència decisiva de les posicions de Tomàs d'Aquino en els fonaments de les exploracions metafísiques de Gabriel Marcel.

**Paraules clau:** Gabriel Marcel; Tomás de Aquino; Misterio; Tomismo; Reflexión

**Abstract:**

Gabriel Marcel's philosophical production is marked by the distinction of two ways for Being to be given: as a problem and as a mystery. The astonishment at the mysterious aspect of Being through his philosophical inquiry into the body is a decisive milestone in Marcel's thought. What mystery points to will reveal itself, from then on, as the true object of metaphysics. In this sense, the mysterious will be considered as part of the very conception of existence, of those unrepeatable aspects of each concrete entity and, therefore, as an inescapable requirement for a complete understanding of the entity. The distinction between problem and mystery, certainly fruitful in his work, is linked to the complementarity of the two ways of accessing to the Being through reflection. The first and second reflections, which focus on the problematic and the metaproblematic respectively, mark two different but interconnected intellectual paths. These two modes of access to being bear similarities with the Thomistic theory of the duplex cognitio de anima, which we will examine from the description offered by Jaume Bofill i Bofill in his *Metaphysics of feeling*. But in order to give a deep meaning to the comparison, the ordering task carried out by Cardinal Cayetano about three key elements of the thought of Thomas Aquinas is analyzed beforehand: the use of analogy, the conception of being as a name and as a participle and the two modes of abstraction. Thus we find a terminological coincidence that denotes a deeper conceptual base coincidence between the two models of thought. The objective of this Thesis is to show the modulation of that shared categories and the decisive influence of Thomas Aquinas' positions on the foundations of Gabriel Marcel's metaphysical explorations.

**Key Words:** Gabriel Marcel; Thomas Aquinas; Mystery; Reflection; Duplex cognitio

---

## Las cuatro dimensiones de la persona humana: De la antropología del Salterio a la neurobiología del siglo XXI

### Les quatre dimensions de la persona humana: De l'antropologia del Salteri a la neurobiologia del segle XXI

### The four dimensions of the human person: From the Anthropology of the Psalter to the Neurobiology of the 21st century



**Autor / Autor / Author:** Jaume Duran Navarro

**Director:** Dr. Francesc Torralba Roselló

**Tribunal:** Dr. Joan Ferrer Costas; Dra. Montserrat Esquerda Aresté; Dr. Xavier Escribano López

**Fecha de defensa:** 29-06-2022

**Lugar / Lloc / Place:** Facultat de Filosofia - URL

#### Resumen

Esta tesis que se presenta es un trabajo de aproximación a una antropología esencial fundamentada en una mirada multidimensional del individuo según la propuesta antropológica de los escritos del Antiguo Testamento, y su correlación con los hallazgos neurobiológicos de hoy. Nace del interés esencial de conocer quién es ese ser humano del que Dios se acuerda. (Sal 8,5) "Qué es el hombre para que te acuerdes de él?". El primer capítulo pretende realizar una revisión de las diferentes concepciones antropológicas fundamentales a lo largo de la historia. Estas miradas han sufrido varios sesgos que han caracterizado la definición de la persona humana de acuerdo con ciertos perspectivismos o reduccionismos tradicionales, a consideraciones de carácter histórico culturales o bien a preconcepciones dialógicas muy definidas, que han acabado por situar a la persona humana entre el cuerpo y el alma o entre la fisicidad y la espiritualidad, o entre la mente y el cerebro. Las antropologías consideradas dejan de abarcar ámbitos y dimensiones específicas del individuo que le hacen ser como es. En un segundo capítulo se hace una aproximación con detalle a la perspectiva judeocristiana que nos ofrece el estudio de los textos bíblicos ya pone en evidencia que la persona es definida a partir de cuatro dimensiones que responden a palabras hebreas concretas, bazar, nephesh, leb y ruah, que parecen contar la fisicidad, la identidad anímica, el razonamiento y el espíritu humano. Se estudia este vínculo terminológico a partir del Génesis y la creación humana y especialmente el libro de los Salmos, prototipo de libro de oración y de relación con el Dios del creyente, donde se ponen de relieve estas cuatro dimensiones. Posteriormente, una aproximación a la antropología

biologista trata de averiguar la evolución del cerebro humano como paradigma del despliegue de las capacidades plenamente humanas y diferenciadoras de las demás especies. Del estudio del sistema nervioso central, y a la luz de los hallazgos neurobiológicos de hoy, se describen las diferentes redes neurales evolucionadas, desde el primer y arcaico cerebro reptiliano, el cerebro límbico de los primeros mamíferos, el cerebro cortical de los primates y el cerebro “de lujo” o trascendente, bien diferenciados aunque increíblemente relacionados, y que permiten correlacionar sus funciones con estas dimensiones humanas descritas en la literatura judeocristiana de las escrituras. Finalmente se ponen en relación estas dos preconcepciones antropológicas con el fin de ver un sentido último, proponiendo una antropología esencial en cuatro dimensiones, explicada a partir de los textos bíblicos y descrita neurobiológicamente. Algunas conclusiones a las que llega la tesis son que ciertamente podemos describir una antropología de cuatro dimensiones relacionando este reduccionismo biologista con el paradigma judeocristiano. Una segunda conclusión es que estamos describiendo una antropología en evolución, no cerrada, que permite el despliegue permanente del ser humano evolutivamente hablando. Por último, y fruto de estas reflexiones, intuimos que tal y como las neuronas son células pensadas para responder, se hace sugerente la idea de una espiritualidad y vivencia trascendente en la persona creyente que vaya más allá de la interioridad y la contemplación, y que el amor se convierte en el vínculo que religa las dimensiones humanas haciendo posible el necesario equilibrio de la persona de la que Dios se acuerda.

**Palabras**

Antropología; Salterio; Cerebro; Filosofía; Biblia; Neurobiología; Trascendencia

**clave:****Resum:**

Aquesta tesi que es presenta és un treball d'aproximació a una antropologia essencial fonamentada en una mirada multidimensional de l'individu segons la proposta antropològica dels escrits de l'Antic Testament, i la seva correlació amb les troballes neuro- biològiques d'avui. Neix de l'interès essencial de conèixer qui és aquest ésser humà del que Déu es recorda. (Sl 8,5) “Què és l'home perquè te'n recordis”. El primer capítol pretén fer una revisió de les diferents concepcions antropològiques fonamentals al llarg de la història. Aquestes mirades han sofert diversos biaixos que han caracteritzat la definició de la persona humana d'acord amb certs perspectivismes o reduccionismes tradicionals, a consideracions de caràcter històric culturals o bé a pre- concepcions dialògiques molt definides, que han acabat per situar la persona humana entre el cos i l'ànima o entre la fisicitat i l'espiritualitat, o entre la ment i el cervell. Les antropologies considerades deixen d'abastar àmbits i dimensions específiques de l'individu que el fan ser com és. En un segon capítol és fa una aproximació amb detall a la perspectiva judeocristiana que ens ofereix l'estudi dels textos bíblics ja posa en evidència que la persona és definida a partir de quatre dimensions que responen a mots hebreus concrets, el basar, el nephesh, el leb i la ruah, que semblen explicar la fisicitat, la identitat anímica, el raonament i l'esperit humà. S'estudia aquest vincle terminològic a partir del gènesi i la creació humana i especialment el llibre dels Salms, prototipus de llibre de pregaria i de relació amb Déu del creient, on es posen de relleu aquestes quatre dimensions. Posteriorment, una aproximació a l'antropologia biologista mira d'esbrinar l'evolució del cervell humà com a paradigma del desplegament de les capacitats plenament humanes i diferenciadores de les altres espècies. De l'estudi del sistema nerviós central, i a la llum de les troballes neurobiològiques d'avui, es descriuen les diferents xarxes neurals evolucionades, des del primer i arcaic cervell reptilià, el cervell límbic dels primers mamífers, el cervell cortical dels primats i el cervell “de luxe” o transcendent, ben diferenciats tot i que increíblement relacionats, i que permeten correlacionar les seves funcions amb aquestes dimensions humanes descrites en la literatura judeocristiana de les escriptures. Finalment es posen en relació aquestes dues preconcepcions antropològiques amb la finalitat de veure-hi un sentit darrer, tot i proposant una antropologia essencial en quatre dimensions, explicada a partir de textos bíblics i descrita neurobiològicament. Algunes conclusions a les que arriba la tesi són que certament podem descriure una antropologia de quatre dimensions tot i relacionant aquest reduccionisme biologista amb el paradigma judeocristià. Una segona conclusió és que estem describint una antropologia en evolució, no tancada, que permet el desplegament permanent de l'ésser humà evolutivament parlant. Finalment, i fruit d'aquestes reflexions, intuïm que tal i com les neurones són cèl·lules pensades per a respondre, es fa suggerent la idea d'una espiritualitat i vivència transcendent en la persona

creient que vagi més enllà de la interioritat i la contemplació, i que l'amor esdevé el vincle que relliga les dimensions humanes fent possible el necessari equilibri de la persona de la que Déu es recorda.

**Paraules clau:** Antropologia; Salteri; Cervell; Filosofia; Bíblia; Neurobiologia; Transcendència

### **Abstract**

This thesis is a work of approach to an essential anthropology based on a multidimensional view of the individual according to the anthropological proposal of the Old Testament writings, and its correlation with today's neurobiological findings. It is born from the essential interest in knowing who this human being is. (Ps 8: 5) "What is a human, that you should remember him?" The first chapter aims to review the different fundamental anthropological conceptions throughout history. These views have suffered from various biases that have characterized the definition of the human person according to certain traditional perspectives or reductionisms, from historical cultural considerations to very definite dialogical preconceptions, which have ended up placing the human person between the body and the soul, physicality and spirituality, or between mind and brain. The anthropologies considered no longer cover specific areas and dimensions of the individual that make him the way he is. In a second chapter he gives a detailed approach to the Judeo-Christian perspective offered by the study of biblical texts and highlights that the person is defined from four dimensions that respond to specific Hebrew words, bazar, nephesh, leb and ruah, which seem to explain physicality, psychic identity, reasoning, and the human spirit. We study this terminological link from genesis and human creation, and especially the book of Psalms, a prototype book of prayer and relationship with God of the believer, where these four dimensions are highlighted. Subsequently, an approach to biological anthropology seeks to find out the evolution of the human brain as a paradigm for the deployment of the fully human and differentiating capabilities of other species. From the study of the central nervous system, and because of today's neurobiological findings, the different evolved neural networks are described. From the first and archaic reptilian brain, the limbic brain of the first mammals, to the cortical brain of primates and the "luxury" or transcendent brain, well differentiated but incredibly related, and that allow to correlate its functions with these human dimensions described in the Judeo-Christian literature of the scriptures. Finally, these two anthropological preconceptions are related in order to see a final meaning, while proposing an essential anthropology in four dimensions, explained from biblical texts and described neurobiologically. Some of the conclusions reached by the thesis are that we can certainly describe a four-dimensional anthropology while relating this biological reductionism to the Judeo-Christian paradigm. A second conclusion is that we are describing an evolving anthropology, not closed, that allows the permanent deployment of human beings evolutionarily speaking. Finally, and because of these reflections, we sense that just as neurons are cells designed to respond, it suggests the idea of a transcendent spirituality and experience in the person believing that it goes beyond the interiority and the contemplation. In addition, love becomes the bond that binds the human dimensions making possible the necessary balance of the person whom God remembers

**Key Words:** Anthropology; Salter; Brain; Philosophy; Bible; Neurobiology; Transcendence.

---